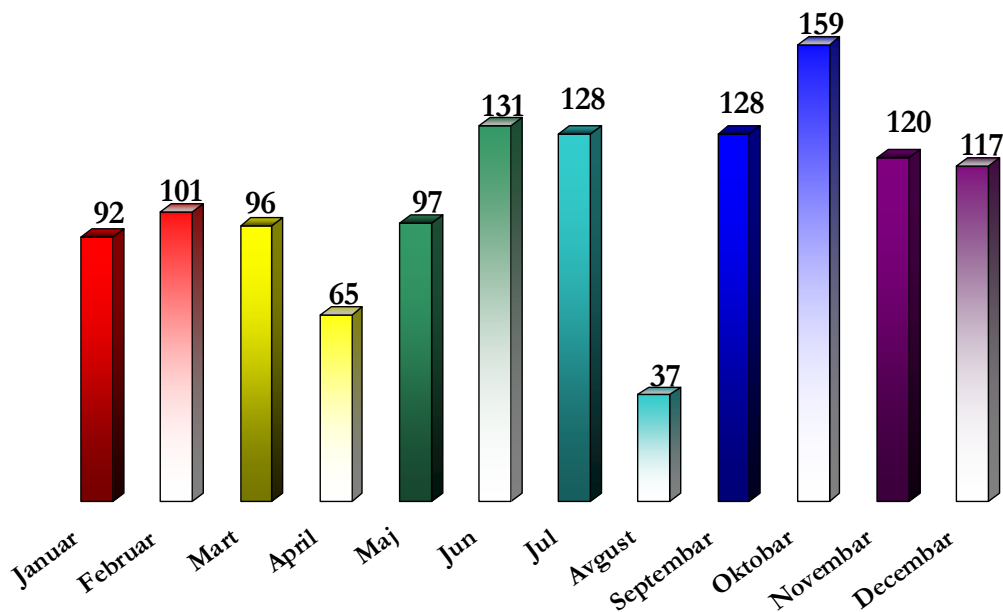

ASTRA SOS telefon i direktna pomoć žrtvama trgovine ljudima tokom 2008. godine

Od početka rada ASTRA SOS telefona u martu 2002. godine do 31. decembra 2008. godine, primljeno je ukupno **8650** poziva od strane **1882** klijenata. Od tog broja, **276** osoba su identifikovane kao žrtve trgovine ljudima.

Tokom 2008. godine, ASTRA je primila **1277** poziva od ukupno **546** klijenata, od kojih su njih **214** prvi put kontaktirali ASTRU. Broj poziva po mesecima je predstavljen u grafikonu 1.

Broj poziva po mesecima u 2008. godini

Grafikon 1

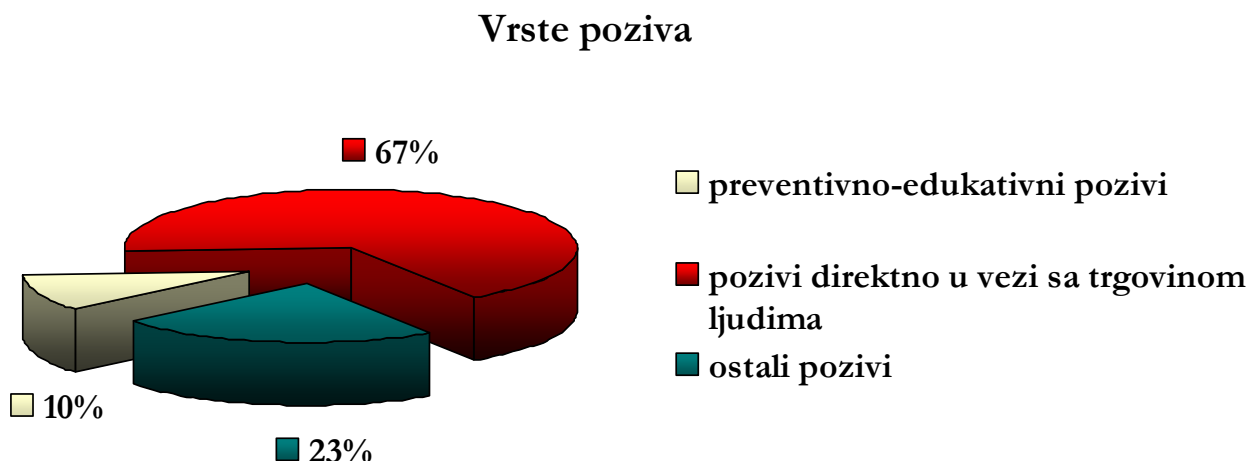
Na broj i vrstu poziva utiču brojni faktori. Različita frekvencija poziva najpre zavisi od prisustva ASTRE u medijima. Po pravilu, broj poziva raste u periodima emitovanja ASTRINI spotova. Uz podršku Misije OEBS u Srbiji i ADA - Austrijska agencija za razvoj i saradnju, ASTRA je u 2008 realizovala kampanju «**Gole činjenice**». U periodima emitovanja spotova (jun i oktobar), beleži se porast broja poziva od 20-25%. Zastupljenošću ASTRE, i samim tim prisutnošću teme trgovine ljudima u medijima, može se objasniti variranje broja poziva tokom godine.

Jedan od razloga oscilacije broja poziva koji smo beležili prethodnih godina je sezonsko zapošljavanje, tj. broj poziva se svake godine povećavao u periodu mart-jun dok bi se tokom i nakon leta, broj poziva smanjio kao verovatna posledica opadanje ponude i završetka sezone godišnjih odmora i raspusta. Međutim, ove godine su pozivi u vezi sa odlaskom i naročito zapošljavanjem u inostranstvu bili po broju dosta ujednačeni

tokom cele godine. Uočljivo je da se više ne radi o sezonskim poslovima već da, prvenstveno mladi ljudi, ali i starije osobe, traže trajnija zaposlenja u inostranstvu i da potražnja postoji tokom čitave godine.

Struktura poziva

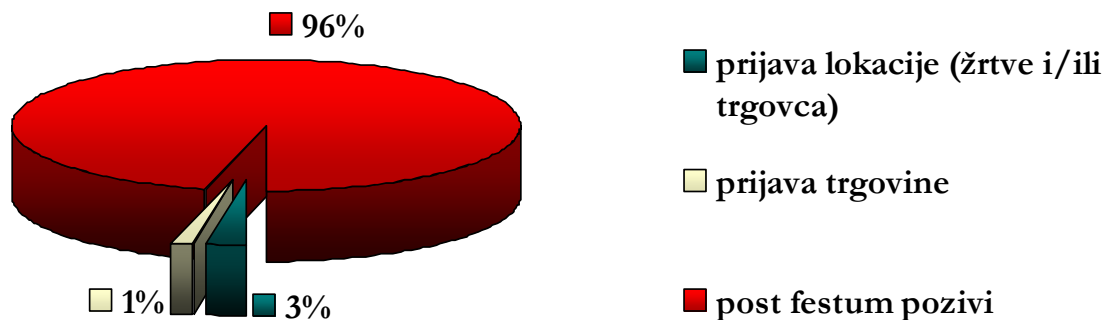
Razlozi poziva koje nam klijenti upućuju putem ASTRA SOS telefona su prikazani u grafikonima 2, 3, 4 i 5. Svi pozivi su podeljeni u tri kaategorije: preventivno-edukativni pozivi, pozivi u direktnoj vezi sa trgovinom ljudima i ostali pozivi.

Grafikon 2

Kao što je prikazano u grafikonu 2, najčešći su pozivi koji su u direktnoj vezi sa trgovinom ljudima. Oni su prikazani na *grafikonu 3* – ukupno **851** poziv (**66.65%**). Građani prijavljuju svoja saznanja o trgovcima ljudima, članovi porodica prijavljuju nestanak osoba za koje se sumnja da su u lancu trgovine ljudima itd. ASTRA ove informacije prosleđuje relevantnim instancama i preduzima dalje korake u pravcu otkrivanja i pružanja pomoći žrtvi trgovine ljudima, uz saradnju sa NVO i međunarodnim organizacijama u zemlji i inostranstvu, policijom, nadležnim centrima za socijalni rad i drugim institucijama. *Post festum pozivi* su upućeni ASTRI od strane samih žrtava trgovine koje su izašle iz situacije eksploatacije, a kojima su potrebni različiti vidovi pomoći i podrške (zdravstvena, pravna, materijalna i sl.). Ovi oblici pomoći su dostupni samo kroz programe nevladinih organizacija kojima se žrtve češće obraćaju pre nego institucijama jer imaju više poverenja nego u institucionalni sistem. Broj poziva iz grupe “post festum” značajno raste tokom godina i što je indikativno naročito kada se uzme u obzir da su programi reintegracije u Srbiji malobrojni, malih kapaciteta i bez sistematskog pristupa, a da, s druge strane, broj identifikovanih žrtava trgovine koje su uspele da izađu iz lanca trgovine kumulativno raste iz godine u godinu.

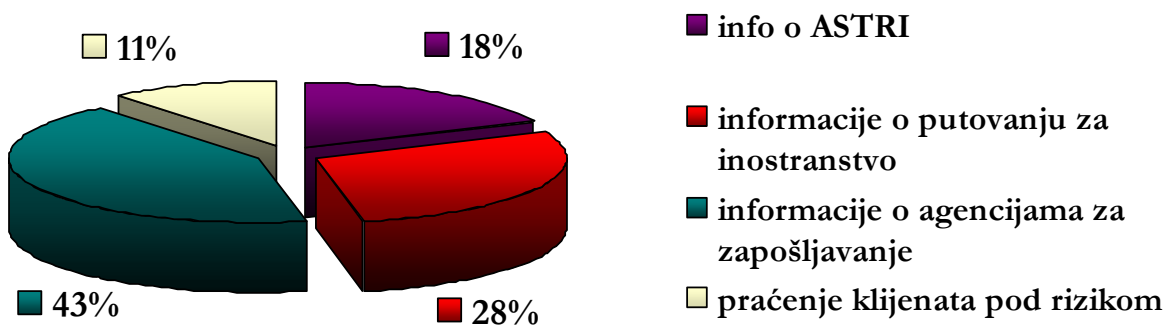
Pozivi direktno vezani za trgovinu ljudima

Grafikon 3¹

U grafikonu 4 su prikazani preventivno-edukativni pozivi – 130 poziva (10%). U okviru ove kategorije najfrekventniji su pozivi u kojima se ASTRI obraćaju klijentkinje/ti interesujući se za rad agencija koje posreduju u zapošljavanju, naročito ukoliko se radi o zaposlenju u inostranstvu – 55 (43% od ukupno primljenih poziva iz grupe preventivno-edukativnih poziva) kao i pozivi klijenata/kinja kojima su potrebne različite informacije vezane za druge razloge odlaska u inostranstvo (školovanje, turističke posete) – 37 (28% od ukupno primljenih poziva iz grupe preventivno-edukativnih poziva).

Preventivno-edukativni pozivi

Grafikon 4

¹ “Post festum” pozivi su kategorija poziva koje upućuju žrtve trgovine ljudima nakon izlaska iz situacije eksploatacije (iz lanca trgovine), kako bi dobile različite vidove pomoći (medicinsku, pravnu, psihološku i sl.)

Obe grupe klijenata se prate kroz čitav proces pripreme za odlazak i tokom boravka u inostranstvu do trenutka kada je izvesno da njihova bezbednost nije ugrožena.

Osobe koje su nam se obratile radi dobijanja informacija koje bi im osigurale siguran odlazak u inostranstvo, putovale su obično radi nastavka školovanja ili se radilo o turističkim posetama. U više navrata su nam se obraćali jer su bili zainteresovani za učešće u različitim programima obuke, profesionalnog usavršavanja, u nekoliko navrata se radilo o studentskim programima i slično.

Pored agencija za zapošljavanje koje bi trebalo da budu jedini licencirani posrednici u zapošljavanju u našoj zemlji, mnoge ponude (posebno sezonski poslovi, čuvanje dece, poslovi u okviru programa "work and study") potiču od turističkih agencija. Iz toh razloga, kategorija rad agencija za zapošljavanje zapravo uključuje proveru svih pojedinaca i entiteta koji posreduju za bilo koju vrstu zaposlenja, legalno ili ilegalno.

Ukoliko se radi o zaposlenju u zemlji ili inostranstvu koji je pronađen preko agencije, između ostalog, im se obezbeđuje podatak da li agencija za čiju su ponudu zainteresovani ima licencu za rad. Ovu vrstu dozvola izdaje **Ministarstvo ekonomskog i regionalnog razvoja** (do sredine 2007 ove dozvole su bile u nadležnosti Ministarstva za rad i socijalna pitanja) i do danas ih je izdato ukupno **49**. Međutim, praksa je pokazala da to nije garancija pouzdanosti agencije jer su zabeleženi slučajevi da agencije, čak i odmah po dobijanju, ovu dozvolu za rad zloupotrebe. Zbog toga se ova lista licenciranih agencija periodično menja, neke agencije prestaju sa radom, nove agencije dobijaju dozvolu i neophodno je ove promene konstantno pratiti, naročito imajući u vidu da klijenti koji nas kontaktiraju praktično nikad nemaju informaciju da ovakva vrsta licence u našoj zemlji postoji niti im agencije daju takve podatke.

Dosadašnje iskustvo nam govori da ovaj podatak, tj posedovanje licence, ne sme biti jedini kriterijum pri odluci naših klijenata da sarađuju sa nekom agencijom, nudimo im mogućnost da ASTRIN advokatski tim izvrši (besplatnu) pravnu analizu ugovora koje agencije moraju da im ponude na potpisivanje. U njemu su definisane obaveze potencijalnog poslodavca i kroz analizu je moguće identifikovati stavke formulisane tako da u njima naši advokati često prepoznaju začetak uspostavljanja ropkog odnosa. Analizu ASTRINI klijenti dobijaju u pisanoj formi uz poseban osvrt na tačke ugovora koje za klijenta mogu biti nepovoljne.

Pored toga, pružaju im se tačne informacije o sigurnim migracijama (u vezi sa pripremom dokumenata, procedurama i viznim režimima), kontakti ambasade ili konzulata u stranoj zemlji, kontakti nevladinih organizacija i SOS telefona u zemlji destinacije, proverava se da li škola, firma zaista postoji, njena lokacija, da li zaista primaju nove radnike, da li imaju zastupnika u Srbiji i drugi različiti podaci zavisno od konkretne situacije. Na ovaj način se preventivno deluje u cilju sprečavanja ne samo trgovine ljudima, već i eventualnih zloupotreba i prevara kojima mogu biti izloženi ljudi koji žele da nastave školovanje ili da se zaposle u inostranstvu.

Tokom 2008 klijenti ASTRE su bili zainteresovani za saradnju sa **34** agencije koje su nudile najrazličitije poslove u zemlji i inostranstvu: čuvanje dece, poslovi na preookeanskim brodovima, manekenstvo, rad u hotelima u Dubaiju na različitim pozicijama, poslovi u okviru programa «učite i radite u inostranstvu» i slično. Od toga za ponudu **tri** agencije je bilo zainteresovano više od jedne osobe. Vrlo je značajan podatak da **samo jedna od 34 agencije** u vezi sa kojima smo kontaktirani u 2008 je bila **registrovana po osnovu posredovanja u zapošljavanju**, dok su sve ostale agencije registrovane za bavljenje nekim drugim delatnostima ili pak, nisu uopšte registrovane. Njihov neočekivano veliki broj ukazuje da se radi o unosnom poslu i da, u Srbiji u kojoj je prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje u 2007 bilo skoro **800 000**

nezaposlenih², postoji ogromna potražnja za ovakvom vrstom usluga. S druge strane, ovaj nam podatak nam govori i da nad radom ovih agencija ne postoji apsolutno nikakva kontrola od strane nadležnih državnih službi i da su osobe koje sa njima saraduju u ogromnom riziku da, u najmanju ruku budu finansijski prevarene. Jedina informacija na koju mogu da se oslone pre nego odluče da li će sa nekom agencijom saradivati je pravna analiza ugovora koju im nudimo i iskustva drugih osoba o njihovom radu, a o čemu ASTRA, prateći rad agencija, dobija informacija.

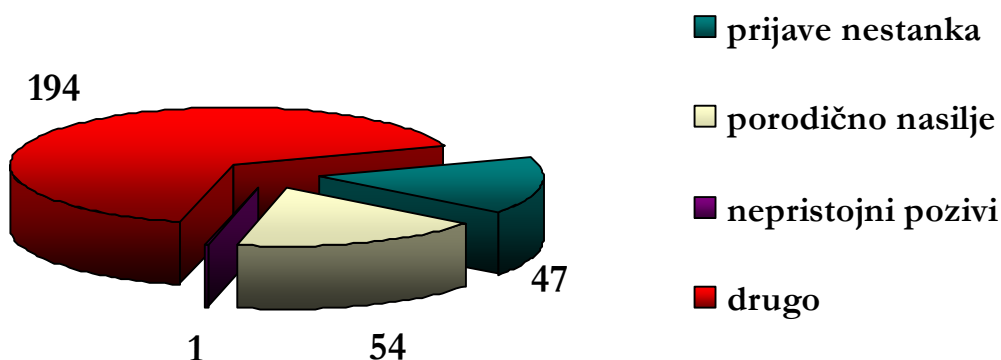
Pored poziva u vezi sa agencijama, klijenti su nam se obraćali radi provere poslovnih ponuda od strane ukupno 8 kompanija iz Srbije i inostranstva, ali sa kojima su bili u direktnom kontaktu. Uz to, u jednom slučaju posrednik u zapošljavanju (u hotelu u Dubaiju) nije bila agencija već pojedinac angažovan od strane tog hotela da u Srbiji pronađe mlade ljude koji bi radili u inostranstvu, kako je objasnio našoj klijentkinji.

U samo 3 slučajaja, od kojih je u jednom posredovala agencija, naši klijenti su pronašli zaposlenje. Dvoje od njih su zadovoljni svojim poslom i uslovima rada, a sa poslodavcima su ostvarili korektnu saradnju. Za 4 osobe koje su nas kontaktirale radi provere poslovne ponude nemamo povratnu informaciju o tome da li su prihvatile ponuđeni posao.

Svi podaci u vezi sa poslovnim ponudama i radom agencija u Srbiji do kojih smo došli putem SOS telefona tokom 2008, daju više nego alarmantnu sliku o rizicima traženja zaposlenja i ukazuju na potrebu sistematskog praćenja rada ovih agencija, kao i pojedinaca koji posreduju pri zapošljavanju i kompanija zapošljavaju direktno, bez posrednika.

U *grafikonu 5* su prikazani ostali pozivi – ukupno 296 poziva, tj. 23.18% svih primljenih poziva u 2008. godini.

Ostali pozivi

Grafikon 5

U ovoj grupi se izdvaja veliki broj **nespecifikovanih poziva**, ukupno 194 (65.5%). U ovu kategoriju su svrstani kontakti sa klijentkinjama koje su iz kategorije post festum poziva, ali priroda kontakta koji održavamo sa njima nije u vezi sa situacijom eksploatacije u kojoj su se ranije nalazile.

² <http://www.merr.sr.gov.yu/sektori/zaposljavanje.php?lang=cir>

Slična situacija je i kada se radi o pozivima koji su vezani za *porodično nasilje*. Primljeno ih je ukupno **54 (18%)**, najčešće u situacijama kada smatraju da je pomoć koju se do tog trenutka dobili, neadekvatna ili nedovoljna. Posebnu podkategoriju čine *prijave nestanka*. Primljeno ih je **47 (15.9%)** i odnose se na nestanak punoletnih osoba koje nisu nestale u zoni ratnih dejstava i za koje ne postoje direktne indicije da se nalaze u lancu trgovine ljudima.

Žrtve trgovine ljudima

Od marta 2002. godine do kraja 2008. godine, putem ASTRA SOS telefona je identifikovano **276** žrtava trgovine ljudima, od kojih su **197** državljanke/i Republike Srbije. Od ukupnog broja identifikovanih žrtava, njih **111** su deca.

Tokom 2008. godine, **16** osoba su identifikovane kao žrtve trgovine a 50% tog broja su bila deca. Od 2004. godine je ovaj procenat izuzetno visok i kreće se od **40-63%** na godišnjem nivou .

Među 16 novoidentifikovanih žrtava, **2** osobe su muškog pola tj. dečaci, s obzirom da su bili maloletni u trenutku kada su regrutovani i kada je eksploatacija u lancu trgovine započela.

Samo u **2** slučaja se radilo o stranim državljanjkama (poreklom iz Uzbekistana) dok su ostale žrtve trgovine, njih **14** tj. **87.5%**, bile poreklom iz Srbije.

	Zemlja destinacije	Broj žrtava
1.	Srbija	4
2.	Italija	3
3.	Kosovo	2
4.	Makedonija	2
5.	Austrija	1
6.	Nepoznata destinacija	4

Tabela 1

Najčešća destinacija žrtva trgovine je **Srbija**, ali je i **Italija**, kao i prethodnih godina, prisutna kao odredište za eksploataciju žrtava.

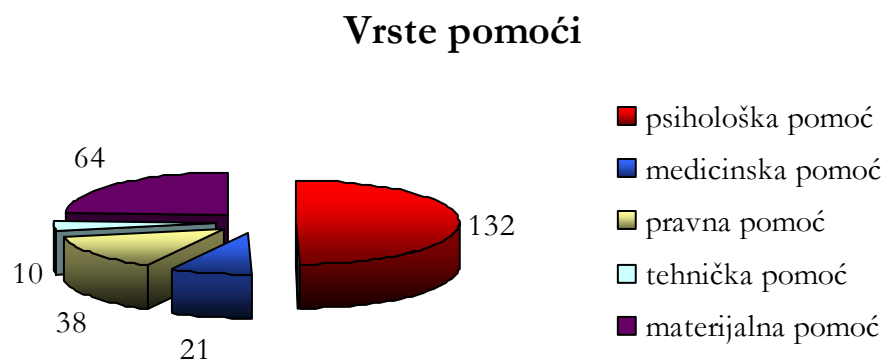
Za **4** osobe koje su trgovane od strane iste osobe nije poznato gde se nalaze i za sada ne postoje nikakve informacije o njihovoj sudbini.

Od 16 identifikovanih žrtava u 2008, četiri su bile poreklom iz Srbije i na teritoriji Srbije su eksploatisane. Interna trgovina nije toliko izražena kao prethodnih godina (**25%**), kada je bila zastupljena i do 40%.

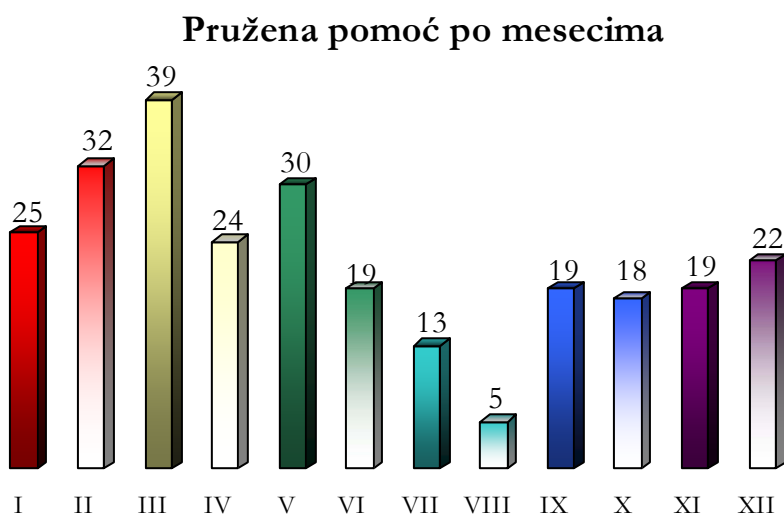
Vrbovanje je najčešće izvršeno od strane bliskih osoba: u 5 slučajeva je to bio otac, u 2 slučaja drugarica i 1 suprug. Pored toga, 2 osobe su bile vrbovane od strane poznanika, a 3 žrtve trgovine od strane poslodavca. U jednom slučaju nije bilo moguće tačno utvrditi na koji je način osoba dospela u lanac trgovine.

Trgovina je najčešće izvršena u cilju sklapanja braka (5) i radi seksualne (4) ili radne eksploatacije (3). Jedna žrtva je bila eksploatisana kroz prinudu na prosjačenje.

Pružena pomoć

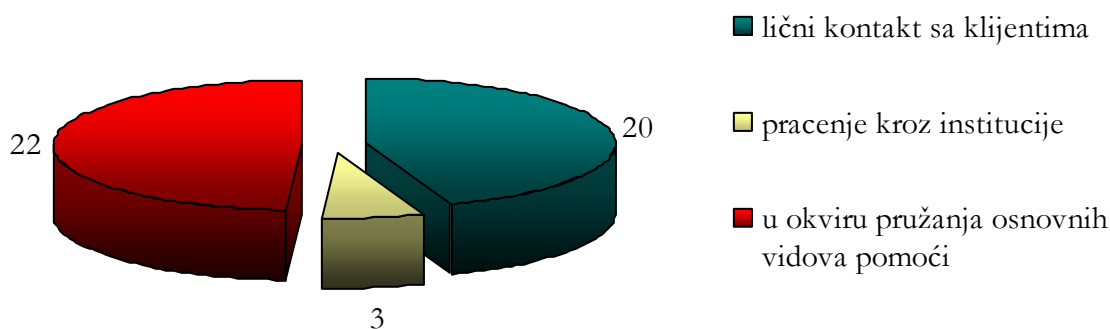
Grafikon 6

Grafikon 7

U toku 2008. godine pruženo je ukupno **265** različitih vrsta pomoći (psihološka, pravna, medicinska, tehnička i materijana pomoć).

Vrste terenskih akcija

Grafikon 8

Terenske akcije su obavljene u cilju praćenja klijentkinja/ata kroz institucije (3), radi ostvarivanja ličnih kontakata sa klijentima (20), a u najvećem broju (22) se radilo o podršci koja je klijentima pružena prilikom pružanja nekog od vidova pomoći.

ASTRA Dnevni Centar

Tokom 2008 godine, kroz programe Dnevnog centra je obezbeđena podrška i pomoć za **62** žrtve trgovine ljudima, od kojih su njih **14** bili deca. Od ukupnog broja klijenata Dnevnog centra, **5** osoba su muškog pola (**4** deteta i jedna odrasla osoba). U program Dnevnog centra se prvi put uključilo **7** osoba.

Tokom 2008. godine, u Dnevnom centru je bilo skoro **2000** poseta. Učestalost poseta se nije menjala tokom godine osim tokom leta koje jedan deo naših klijenata provodi van Beograda ili na letovanju/odmoru. U svakoj od aktivnosti Dnevnog centra u koju su se uključili, klijentkinje/klijenti su učestvovali u proseku četiri puta mesečno. Klijenti/kinje Dnevnog centra su mlade žene i muškarci, uglavnom do 30 godina starosti, kojima je potrebna podrška i pomoć kako bi postali nezavisni i preuzeli kontrolu nad svojim životom.

Nakon izlaska iz lanca trgovine, oni se suočavaju sa brojnim problemima: prisustvo posledica posttraumatskog stresa, teške materijalne prilike, nepostojanje/odvojenost od matične porodice, prekinuto školovanje, nepostojanje mogućnosti za zapošljavanje, teškoće pri prolasku kroz pravne procedure, nevidljivost u sistemu zdravstvene zaštite i posledična nedostupnost besplatnih zdravstvenih usluga, itd

Pored vidova pomoći koje se dostupne klijentima putem ASTRA SOS telefona, u Dnevnom centru se sprovode sledeće aktivnosti:

- ohrabrivanje za ponovno vraćanje u sistem školovanja,

- kontinuiran terapijski rad,
- grupe samopomoći,
- osmišljavanje slobodnog vremena i podsticanje kreativnosti ,
- tutorial lessons
- edukativne radionice (tema po izboru klijentkinja Dnevnog centra)
- razvijanje samopouzdanja i samouverenosti,
- ekonomsko osnaživanje.

Puno značajnih promena s tokom poslednjih godinu dana dogodilo u radnom modusu ASTRE, jer je kroz rad Dnevnog centra bilo neophodno konstantno preispitivati postignute rezultate. Konstantno je menjan dizajn Dnevnog centra u skladu sa potrebama klijenata.

Reintegracija žrtava, na način uspostavljen kroz Dnevni centar, iziskuje sistematsku nadogradnju saradnje sa različitim institucionalnim instancama i njihovi predstavnici su upoznati sa specifičnostima problemima trgovine ljudima, kriterijumima i pozitivnim iskustvima do kojih je ASTRA došla. Osim putem ASTRA SOS telefona, klijenti/kinje mogu biti upućene u Dnevni centar od strane zaposlenih u obrazovnim institucijama, ustanovama socijalne zaštite, i drugim nevladinim organizacijama koje su tokom pripremnog perioda upoznate sa problematikom kojom se ASTRA bavi i profilom korisnika/ca, kao i uslugama koje Dnevni centar pruža.

ASTRA Dnevni Centar još uvek jedini program reintegracije namenjen žrtvama trgovine koje nisu smeštene u Skloništu, ali im je i dalje potreban svaki oblik pomoći u cilju ozdravljenja, stabilizacije i osnaživanja. Ovakvi programi zahtevaju uspostavljenje intenzivne međusektoralne saradnje, obuku, usaglašavanje standarda, procedura, saradnju brojnih aktera i primarno državnih instanci kako bismo ostvarili „pozitivnu diskriminaciju“ žrtava trgovine u periodu (re)socijalizacije.